అక్కపందిరి

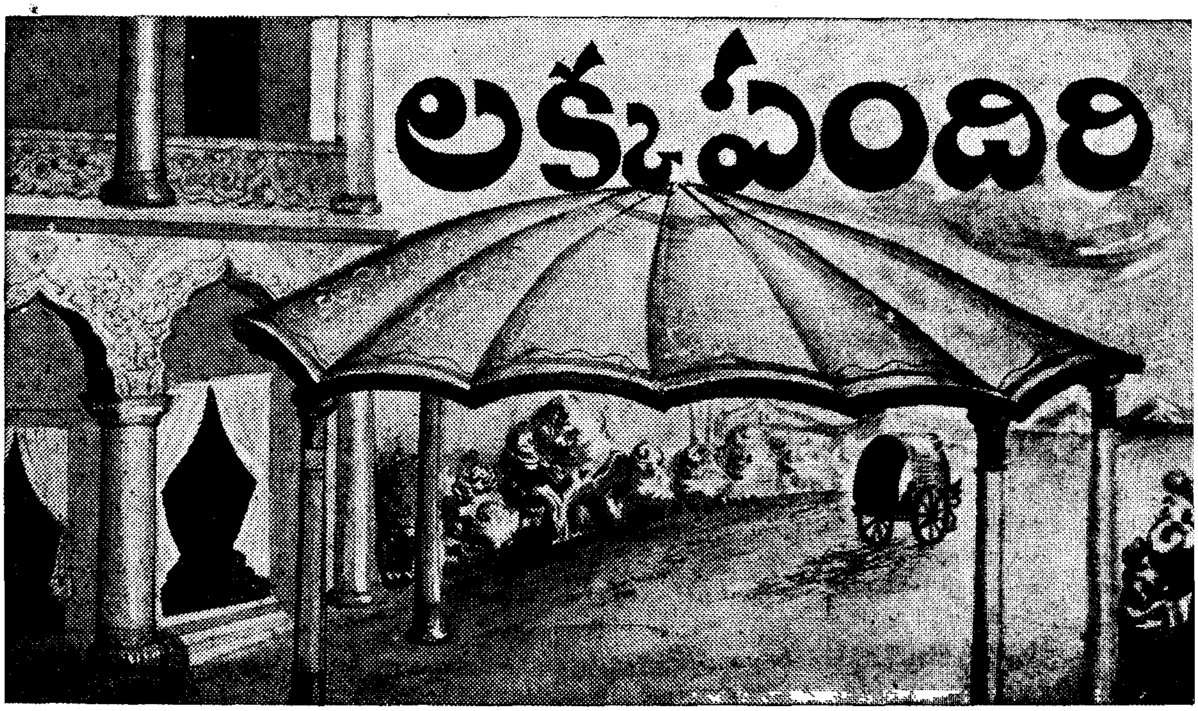

శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్య

అదృష్టమంటే జగన్నాథరాజుగారిదే అదృష్టం! ఏమంటే - ఆయన మొదట ఒక చిన్న గుమాస్తాగా విజయనగరసంస్థానంలో అడుగు పెట్టేడు. చదువు చూస్తే నాలుగో క్లాసుకంటే ఎక్కువ లేదు. అయితేనేం? అద్భుతమైన తెలివితేటలుగలవాడు. పనిలో చాలా నిక్కచ్చిగా ఉండేవాడు. ఎవరిదగ్గర ఏవిధంగా ప్రవర్తించాలో అతనికి బాగా తెలుసును. ఆ కారణంచేత జగన్నాథరాజుగారు ప్రభువైన విజయరామగజపతి మహారాజులుంగారి మన్ననలకు పాత్రమై, అభివృద్ధికి వస్తూ అచిరకాలంలోనే జమీందారీకి అసిస్టెండు దివానై, తర్వాత మహారాజులుంగారి బలవంతంమీద హెడ్డు దివానుగిరీ చెలాయించటానికి పూనుకున్నాడు.

దివానుగారిది సుగ్రీవాజ్ఞ. దాన్ని ఎవ్వరూ కూడా అతిక్రమించలేరు. ఎప్పుడూ, ఎవ్వరూ, అతిక్రమించకపోవడంచేత, అలా నిర్లక్ష్యం చేసినవారికి ఎలాంటి శిక్ష విధింపబడేదో తెలుసుకోవడం అసాధ్యమే!

మహారాజులుంగారే - తమ కనిష్ఠమైన విషయాల్లో దివానుగారి ప్రవృత్తికి అడ్డు చెప్పలేకపోయేవారు!

ఒకప్పుడు కొందరు గుమాస్తాలు వ్రాసిన దరఖాస్తు మహారాజులుంగారి సమ్ముఖానికి వెళ్ళింది. దాన్ని చూస్తే అంత శుద్ధమొద్దు స్వరూపాలు మరోచోట వుండరనే స్పష్టమవుతూ వుంది. దాన్ని చూసి, మహారాజులుంగారికి నవ్వు వచ్చింది. 'ఇలాంటివాళ్లు తమ సంస్థానంలో ఉద్యోగులుగా వున్నందుకు - వాళ్లమీద తీరని కోపం వచ్చింది. ఇదంతా ప్రక్కను నిలిచి వున్న దివాను గ్రహిస్తూనే వున్నాడు. మహారాజులుంగారు ఆ కాగితాన్ని దివాను చేతికి అందిస్తూ "జగన్నాథం! మన హుజూరులో యిలాంటి ఉద్యోగస్థులేనా వుండేది?" అని అన్నారు. అలాంటి చవటలు వుండడానికి కారణం దివానే అని తన అభిప్రాయం వెల్లడిస్తూ. దానికి దివాను "చిత్తం, చిత్తం. మహాప్రభువులు అనుగ్రహించాలి. ఈ గుమాస్తాలు చాలా కాలం నుంచీ ప్రభువువారి ఉప్పుతింటూ బతుకుతున్నారు. అమాయకులు!" అన్నాడు.

మహారాజులుంగారు మళ్లీ ప్రశ్నపూర్వకంగా దివానువైపు చూచారు, ఇలాంటి వాళ్లవల్ల సంస్థానం ఎలా నష్టపడుతున్నదో అని అభిప్రాయాన్ని సూచిస్తూ. దివాను అది గ్రహించి 'దివాణంపనుల్లో వీళ్లు చాలా శ్రద్ధగానే వుంటారు. ప్రభువులు చిత్తగించాలి. వీళ్ల రాత, కోతలు ఎలా వున్నా దస్తుశిసుల్లో లోటు ఏమాత్రమూ లేదు. ఒక్క విషయంలో కూడా బకాయి అన్నమాట లేదు.' అని మనవి చేశాడు. మహారాజులుంగారు మరి మాటలాడలేక పోయినారు.

దివానుగారంటే తాశీదార్లందరికీ గొప్ప గౌరవం! ఈయన బెదరించేవాడే కాని, ఒకరి పొట్టమీద కొట్టడని అందరి ధైర్యమున్నూ. ప్రజలందరికీ దివానుగారంటే దేవుడిలాంటివాడన్నమాట!

అంతే కాదు, ప్రభుత్వంవారికీ జగన్నాథరాజు చాలా నమ్మకస్థుడు. ఉత్తరసర్కారులలో వున్న జమీందారీలన్నింటిలోకీ విజయనగరం జమీందారీయే చాలా పెద్దది; ధనవంతమయినది. అలాంటి జమీందారీ ఎటువంటి అల్లకల్లోలాలూ లేక సవ్యంగా జరుగుతున్నదంటే, దానికి దొరతనం కూడా గర్వించవలసినదే! దానికి కారణం దివాను జగన్నాథరాజుగారే అని పై దొరలకందరికీ బాగా తెలుసును.

మరో సంగతి -. ఏమిటంటే - జగన్నాథరాజుగారికి బాగా మెప్పు కావాలి. తన నేర్పునీ, ప్రతిభనీ నలుగురూ మెచ్చుకోవాలి! తనమాటకి ఎదురు ఉండకూడదు. అదే ఆయనకి కావలసినది! దివాంజీగారు ఇలాటి

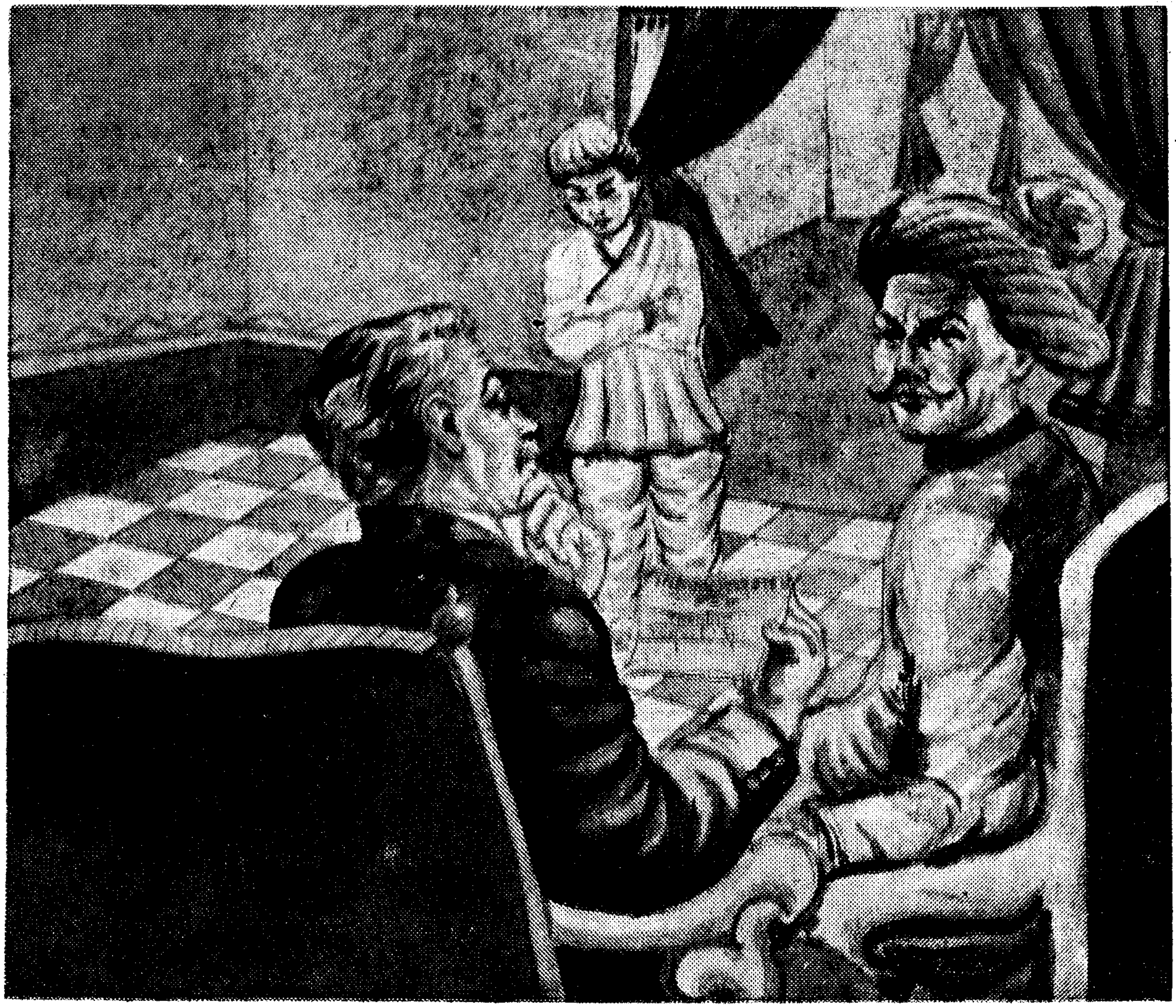

ఆశయాం కలిగివుండడంచేత కొత్తగా ఏ పెద్ద వుద్యోగి వచ్చాడని తెలిసినా, అతడిని తమ సంస్థానానికి పిలిపించి గొప్పగా గౌరవించి పంపేవాడు. ఇలాంటి సమ్మానాల వల్ల చాలా ప్రయోజనాలు ఉంటాయని చెప్పడంచేత మహారాజులుంగారూ అంగీకరించేవారు. ఈ విధంగా విజయనగరం దివానుగారికి గవర్నర్లతోటి, కలక్టర్లతోటి చాలా పరిచయం కలిగింది. వారందరికీ ఈయనమీద గొప్పగౌరవం ఏర్పడినది. అందువల్ల కలక్టరుహోదాకి క్రింది వుద్యోగస్థులను దివానుగారు లక్ష్యం చేసేవాడు కాదు. సబు కలక్టర్లు మొదలైన గవర్నమెంటు అధికార్లకందరికీ జగన్నాధరాజుగారంటే చాలా భయంగా కూడా ఉండేది.

విశాఖపట్నం జిల్లాలోని రెవిన్యూ డివిజన్లలో ఒక డివిజనుకి విజయనగరం కార్యస్థానం. అందుచేత ఎవరో ఒక విదేశీయుడు ఆవూరికి సబుకలెక్టరుగా వస్తూ వుంటాడు. ఆ వచ్చినవారిని దివానుగారు ఎదుర్కొని చాలా గౌరవం చూపించడం పరిపాటి.

ఒకసారి ఒక విదేశీయుడు అక్కడికి అధికారరీత్యా రావలసివచ్చింది. దివానుగారు కొంత అనారోగ్యంవల్ల ఆయన్ని ఎదుర్కొనలేక తనతరఫున అసిస్టెంటు దివానుని పంపి, ఆ అతిధికి తగిన ఏర్పాట్లు చేయించాడు. ఆ ఉద్యోగస్థునికి లోకానుభవం తక్కువ. అప్పుడే స్టీమరుదిగి వచ్చాడు.

హిందూదేశంలోనివాళ్లందరూ అనాగరకులనీ, మూర్ఖులనీ అతని మనసులో ఇదివరకే ఒక దురభిప్రాయం ఏర్పడి ఉండిపోయింది. తాను ఒక తెల్లదేవతామూర్తిననీ, తనకు అక్కడివారు అడుగులకు మడుగులొడ్డుతూ, ఎక్కువ వినయవిధేయతలు చూపించాలనీ అతని కోరిక. మొదట్లోనే తన్ను ఎదుర్కోడానికి పెద్ద దివాను రాకుండా చిన్నదివాను రావడం పెద్దగా అగౌరవపరచినట్లతనికి తోచింది.

నిజానికి ఆలోచిస్తే కలక్టరుకీ, సంస్థానానికి ఏటువంటి సంబంధమూ లేదు. జమీందారీవ్యవహారాల్లో అతను ఎలాటి జోక్యమూ తీసికోనవసరం లేదు. అయినా తనుమనిషితరహాగా దివానుగారు మర్యాద చేస్తే అది చాలదని ఆ పాశ్చాత్యమూర్తి అనుకోవడంలో అర్థం లేదు.

వాడుకప్రకారం ఆ కలక్టరుగారికి, రాజదర్శనమూ జరిగింది, మరి రెండు మూడు రోజుల్లో. అతను దర్బారుకు వస్తున్నప్పుడు దివాను జగన్నాధరాజుగారు ఎదురుగా వచ్చి, సగౌరవంగా లోపలికి తీసుకొని వెళ్లి మహారాజులుంగారి పరిచయం కలిగించాడు.

మహారాజులుంగారు స్వయంగా వచ్చి తన్ను దర్బారులోకి తీసుకువెళ్లడం లేదేమిటా? అని దొరగారికి కష్టం అనిపించింది. ఇదివరలో గవర్నర్లూ, పెద్దకలక్టర్లూ వచ్చేటప్పుడు మహారాజులుంగారు స్వయంగా ఆహ్వానించడం జరిగేదని ఆ సబుకలక్టరు దొరగారికి తెలుసును. వాళ్లకంటె తన

తక్కువ యేమిటి? అని అనుకుని దీని కంతకి కారణం దివానే అని మనస్సులో నిశ్చయించుకొన్నాడు.

తర్వాత ఒకటి, రెండుపర్యాయాలు కలుసుకున్నప్పుడు దివానుని అలక్ష్యంగా చూసేడు. ఆ దొరగారి ప్రవర్తన జగన్నాథరాజు గారికి అసంతృప్తిని కలిగించింది. ఈ యిద్దరూ కూడా తగిన సమయానికి ఎదురు చూస్తూ వున్నారు.

* * * *

జగన్నాథరాజు గారికి ఇంటిముందు పందిళ్లు వేయించుకోవడమంటే సరదా. ఏ భాగవతము జరిగినా, బొమ్మలాట జరిగినా వాటికోసం ప్రత్యేకం పందిళ్లు వేయించనక్కరలేదనీ, పందిరి ఇంటికి శోభను కలిగిస్తుందనీ, నిత్యకల్యాణం కళ్లకి కడుతూ వుంటుందనీ ఆయన అభిప్రాయం. తాను హెడ్డుదివాను అయాక, కోటకి ప్రక్కగా సమీపంలోనే ఒక పెద్ద భవంతి ఆయన నివాసానికి ఈయబడింది! తర్వాత దివాంజీగారు తమ కోరిక ప్రకారం తమ భవనం ముందు శాశ్వతంగా వుండేటట్లు ఒక పందిరిని నిర్మించారు. అదే లక్క పందిరి;

లక్క పందిరి అంటే లాక్షాగృహం వలె లక్కతో నిర్మించబడ్డది కాదు. అది చాలా విశాలమైన పెంకుటింటి ఆకారం గల పందిరి. ఆ పందిరికి బలమైన కర్ర స్తంభాలు! ఆ స్తంభాలకి పైభాగంలో వున్న బల్లలమీద లక్క రంగులతో రామాయణానికి సంబంధించిన బొమ్మలు మనోహరంగా శాశ్వతంగా వుండేటట్లు చిత్రించబడి వున్నాయి. ఆ వీధిరోడ్డు ఆ పందిరిమధ్యనుంచే పోతున్నది. రెండు భారీబళ్లు నిరాఘాటంగా ఆ పందిరిలోంచి - ప్రయాణం చెయ్యవచ్చును!

ఒకసారి సబుకలెక్టరు దొరగారు కోట సింహద్వారంవైపునుంచి అయోధ్యామైదానంవైపు కోటరోడ్డుమీదనుంచి పోతూ వుండగా ఆయనదృష్టి ఆ పక్కనున్న దివాంజీగారి యింటిముందున్న లక్క పందిరిమీద పడింది. వెంటనే అతని మనస్సులో ఒక ఆలోచన తట్టింది! ఆ కలక్టరుదొర తన వాహనాన్ని ఆ పక్కకి మరల్చి దివాంజీగారి యింటి వేపు వెళ్లాడు.

దివాంజీగారప్పుడే ప్రాతఃకాలవిధులు తీర్చుకుని కచేరిసావిడిలో సుఖాసీనులయి, ఏవో కాగితాలు చూచుకుంటూ గుమాస్తాలతో ఏదో మాటలాడుతున్నారు. ఇంతలో కలక్టరుగారు లోపలికి వచ్చేరు. జగన్నాథరాజుగారు ఆయన్ని మర్యాదగా ఆహ్వానించి ఒకసోఫామీద కూర్చోపెట్టారు. కుశలప్రశ్నలు మామూలుగా జరిగిపోయాయి.

తర్వాత సబుకలెక్టరుగారందుకున్నారు. 'నేను ఉదయంషికారుగా వస్తూ మీ యింటి ముందు పందిరి ఆకర్షింపగా ఇలా వచ్చాను. మీపనికి ఆటంకం కలిగించినందుకు క్షమించండి'

'.............'

'దీన్ని మీరే కట్టించారనుకుంటాను ఇలా తయారవడానికి చాలా ఖర్చు అయి వుండాలి!'

'చిత్తమండి! నేనే కట్టించాను, చాలా సొమ్ము ఖర్చుపెట్టి. ఇంతకీ మనస్సులోని కోరిక జరగాలంటే డబ్బుకి వెనకతీయగలమా?'

'సరే! బాగానే వుంది. ఈ వీధికి పోయే రోడ్డు యీ పందిరికిందనుంచేగదా వున్నది? వచ్చే పోయే బళ్లూ, మనుష్యులూ మీ పందిరిక్రిందనుంచేగదా వెళ్లాలి?'

'అవును. నిరాఘాటంగా వెళ్లవచ్చు. దానికి మా అభ్యంతరం ఏమీ లేదు. బళ్లు ఎదురెదురుగా వచ్చినా ఇందులో సునాయాసంగా తప్పుకోగలవు. వర్షం పడే సమయంలో దీనికింద చాలామంది జనం తలలు దాచుకుంటున్నారు. ఇది జనానికి చాలా ఉపయోగంగా వుంది.'

'ఉండవచ్చునుగాక! పబ్లికురోడ్డుమీద మీరిలా శాశ్వతంగా పందిరి కట్టించి వుంచడం పద్ధతికి విరుద్ధమేమో ఆలోచించారా?'

జగన్నాధరాజుగారికి కలక్టరు అభిప్రాయం ఇప్పుడు అవగతమైంది. కలక్టరుకి తమ సంస్థానంమీదా, తమమీదా ఎలాటి అధికారమూ లేకపోయినా ప్రజాసంస్థమీద అధికారం వుంది. నగరపరిపాలనాధికారం ప్రభుత్వముదికాని, సంస్థానంవారిది కాదు. తన్ను సాధించడానికి కలక్టరు ఈఅధికారాన్ని ఉపయోగించదలచినాడని దివానుగారికి బాగా అర్థమయింది. అర నిమిషం ఆలోచించి ఆయన ఇలా అన్నాడు.

'ఇది చాలాకాలం కిందటే కట్టబడి

1 తులము టిన్నులలో అన్నిచోట్ల దొరకును.

శ్రీ అంబాళ్ అండు కంపెని,

తపాలు పెట్టె నెం. 8. మదరాసు.

వుంది ఇదివరకు తమవంటి ప్రభువులూ, గవర్నరులూ దీన్ని చూచినారు; వారు ఎటువంటి ఆక్షేపణా చెయ్యలేదు.'

'ఆ సంగతి వేఱు! ఎప్పుడో తప్పు జరిగిందని, తమవంటివారు దాన్ని సరిదిద్దుకోకుండా అలాగే వుంచివేయడం ధర్మమా?'

దివాంజీవారి మనస్సు ఉడికిపోతోంది. కోపంచేత ముఖం కందగడ్డవలె ఎఱ్ఱబారిపోయింది. తనకు ఎదురుచెప్పేవాడు కడు ఇప్పుడు కనబడడమూ, తన్ను అవమానించడమూ దుస్సహం అనిపించింది ఆయనకి. అయినా ఆలోచించి శాంతం వహించవలసి వచ్చింది.

'అయితే ఏమి సెలవు?'

'మరేమీ లేదు; దీన్ని తీసివేయించాలి'

జగన్నాధరాజుగారికి తలకొట్టినట్లనిపించినది. ఆయనకు ఏమి జబాబు చెప్పడానికీ పాలుపోలేదు.

కలక్టరు అధికారగర్వంతో తన విజయాన్ని సూచిస్తూ 'తీసివేయించక తప్పదు. సాయంకాలంలోగానే ఆ పని జరిగి తీరాలి' అన్నాడు.

జగన్నాధరాజుగారికి ఏదో మనస్సులో మెరుపు మెరిసినట్లయింది. ఆయన 'సరే! తీయించివేస్తాను, సాయంకాలంలోగానే' అన్నారు.

'మీరు వెంటనే యీ పనికి మనుషులను ఏర్పాటు చెయ్యాలి నేను సాయంకాలం మళ్లీ తమ దర్శనం చేసుకుంటాను'

'ఓ! జగన్నాధరాజు ఇన్నిమాటలు ఆడేవాడు కాడు. సాయంకాలం లోగా తప్పకుండా తీయించివేస్తాను! నామాట నమ్మండి.'

కలక్టరు వికసితవదనంతో వెళ్లిపొయ్యాడు. దివాంజీగారు తాను ఒంటరిగా కొన్ని కాగితాలు వ్రాసుకోవడానికి తన ప్రత్యేకపుగదిలోనికి వెళ్లిపొయ్యారు.

సాయంకాలము కావచ్చినది. లక్కపందిరి చెక్కు చెదరకుండా అలాగే వుంది. దాన్ని తీసివేయించడానికి ఎలాంటి ప్రయత్నమూ జరిగినట్టన్నా లేదు.

కలెక్టరుగారు తన ఆజ్ఞ ఎంతవరకు నెరవేర్చబడిందా అని చూడడానికి దివాంజీగారి యింటివేపు వచ్చారు. లక్కపందిరిని చూసేసరికి అది తన్ను వెక్కిరిస్తునట్లు కనబడింది!

అతను మిక్కిలి కోపంతో దివానుగారి యింటి గుమ్మందగ్గిరికి వచ్చాడు. జగన్నాథరాజుగారు చిరునవ్వుతో స్వాగతం యిచ్చి లోపలికి తీసుకు వెళ్ళాడు.

కలెక్టరుగారు: 'దివాంజీగారూ! నాకు చాలా విచారంగా వుంది; నా ఆజ్ఞ నెరవేర లేనందుకు నేను తగిన చర్య తీసుకోవలసి వస్తున్నది,' అన్నారు.

దివాంజీగారు ఒక ఎఱ్ఱకాగితం కలెక్టరుగారి చేతికి అందిస్తూ నవ్వుతూ అన్నారు. 'చిత్తం! తమ ఆజ్ఞ నెరవేర్చడమనేది మాకూ చాలా ముఖ్యమే! కానైతే తమపై అధికారులమాటప్రకారం జరిగించవలసి వచ్చినందుకు క్షమించాలని ప్రార్థన' అని.

ఆ యెఱ్ఱకాగితం గవర్నరుగారివద్ద నుంచి వచ్చిన అర్జెంటు టెలిగ్రాము! అందులో 'మీ యింటి లక్కపందిరిని ఎంతమాత్రము తీయించవలసిన అవసరం లేదు' అని వున్నది.

దాన్ని చూస్తూ దొరగారు నిర్ఘాంతపడిపోయారు!

ఇంతలోనే కలెక్టరుగారి యింటిప్యూనో కడు ఆయనికోసం ఒక ఎక్స్‌ప్రెస్ టెలిగ్రాము పట్టుకొని అక్కడికి వచ్చి, వినయపూర్వకంగా తన యజమానకి దాన్ని సమర్పించాడు.

కలెక్టరుగారు దాన్ని ఆతురతతో విప్పి చదువుకున్నారు. అది గవర్నరుగారివద్ద నుంచి వచ్చినదే!

'ఉత్తరక్షణంలో సిరస్తాదారుకి ఛార్జీ అప్పగించి, కనూల్ కొండకు పోయి ఛార్జీ తీసుకోవలసింది. అక్కడ ఛార్జీ తీసుకున్నట్లు రేపు సాయంత్రంలోగా మాకు తెలియపరచాలి'అని ఆ టెలిగ్రాములో వుంది.

అది మనసులో చదువుకుంటూ సబు కలక్టరుదొరగారు వెలవెలపోయారు.

అందులో విషయం ఆయన రహస్యంగా వుంచాడే గాని, అతని ముఖవికాసం తెలియచేసింది అందులో వుండే విషయమేమో దివానుగారికి ఇదివరకే తెలుసును. గవర్నరుగారు ఆయనకి యీ సంగతి తెలియజేశారు.

జగన్నాధరాజుగారు కోరినదీ కలక్టరుగారి బదిలీయే! అంతకంటే ఎక్కువ అపకారం చేయడం ఆయనస్వభావానికి విరుద్ధం.

దివాంజీగారు ఊరుకోలేదు.

'అయినా నా మాట నేను నెరవేర్చుకున్నట్లే జరిగింది'

ఏమీ అర్థంకానట్లుగా కలెక్టరు చూశాడు.

'సాయంకాలంలోపుగా తీయించివేస్తానని అన్నానుగదా! అన్న మాట ప్రకారం తీయించివేశానా? లేదా?'

అని జగన్నాథరాజుగారు చాలా ధీమాగా అన్నారు.

సబుకలక్టరు దొరగారి ముఖంలో గంటు పెట్టినా నెత్తురుచుక్క లేదు.